

Afganistan: Dones contra la impunitat

ÍNDEX

1. Antecedents històrics.....	p. 2
2. La situació de les dones a Afganistan.....	p. 4
3. Institucions del govern afganès per a la dona.....	p. 8
4. Iniciatives de les dones.....	p. 9
5. Conclusions.....	p. 14
6. Bibliografia.....	p. 16

1. Antecedents històrics

Afganistan va sobreviure, en els últims trenta anys, a llargs períodes de guerres i destrucció, convertint al país, un dels més pobres del món, en un lloc plagat de mines, amb enormes deficiències d'infraestructures i comunicacions, una economia depenent de la producció d'opi i un analfabetisme que arriba a les tres quartes parts de la població, de les quals el 90 % són dones. Avui en dia, Afganistan és un país extremadament insegur, on els atemptats -tant contra civils com contra militars- són el pa de cada dia. Fins a octubre d'aquest any, més de 1.500 civils han perdut la vida per accions atribuïdes per Nacions Unides en un 68% a atacs dels insurgents i en un 23% a accions de soldats afganesos o internacionals¹.

A manera de repàs, recordem el succeït durant aquests anys. En 1979 les tropes soviètiques van envair el país i ho van mantenir ocupat fins a 1989. Els moviments de resistència contra l'ocupació, o *muyahidines*, “lluitadors per la llibertat”, amb el suport d'Estats Units, Xina, Aràbia Saudita i Iran, es van oposar a les tropes soviètiques, qui finalment es van retirar en 1989². Els grups *muyahidines*, amb base tribal i majorment islamistes, que havien lluitat contra els invasors soviètics van començar llavors a lluitar entre si, per fer-se amb el control del poder, donant inici a una guerra civil, que es va perllongar fins a 1996. Aquest any es va produir l'arribada dels talibans a Kabul, qui van ser vistos per una població cansada de tants anys de guerra, com un grup capaç de portar pau i ordre. Al mateix temps, els diferents grups *muyahidines* es van unir per lluitar contra els talibans i van formar “l'Aliança del Nord”. Després dels atemptats del 11 de setembre de 2001, Estats Units i els seus aliats van envair Afganistan, amb la intenció de capturar a Bin Laden i destruir Al Qaeda, per a això van entendre que era necessari enderrocar als talibans. Per a això van facilitar ajuda econòmica i militar a “l'Aliança del Nord”. Encara que els talibans van ser derrotats formalment al desembre de 2001, els mateixos segueixen actuant en àmplies zones del país, i tenen els seus principals feudes en el nord i l'est de l'est del territori. Durant tots aquests anys, es van produir greus i massives violacions dels drets humans, a les mans dels diferents grups enfrontats en els conflictes.

El dia 7 d'octubre de 2009, es van complir vuit anys del començament d'aquesta guerra impulsada per Estats Units, de la qual no es veu l'horitzó de sortida. El resultat de tants anys de conflicte armat va ser l'enfonsament de les institucions estatals i la consolidació del poder de diferents senyors de la guerra locals, convertint al país en un puzzle de regions, sense institucions nacionals ni bases per a la legitimitat política.

Després de la caiguda formal del règim talibà, es va iniciar un procés de canvis - impulsat per la comunitat internacional- que va donar lloc a importants reformes. El

¹ Veure: La situación en el Afganistán y sus consecuencias para la paz y la seguridad internacionales, Informe del Secretario General de Naciones Unidas, A/64/364-S/2009/475, 22 de septiembre de 2009.

² La guerra d'Afganistan és coneguda com el “Vietnam rus” pel desgast i la derrota que va suposar per a la Unió Soviètica.

mateix va començar amb l'**Acord de Bonn**³ de desembre de 2001, en el qual, sota els auspicis de les Nacions Unides, es va acordar la creació d'un govern interí, fins a la celebració d'eleccions, buscant omplir el buit de poder que havia deixat la caiguda del règim talibà. En aquesta trobada van participar 23 representants de les ètnies majoritàries del país⁴, juntament amb el Representant del Secretari General de Nacions Unides per a Afganistan. És necessari assenyalar que, lamentablement, en aquell moment la comunitat internacional va permetre que participessin en aquest procés persones responsables de cometre greus violacions als drets humans, que es van incorporar així a les noves institucions afganeses. A més, va haver molt poques dones, i la majoria d'elles estaven relacionades amb aquests criminals.

El procés iniciat a Bonn va culminar formalment amb l'adopció d'una nova Constitució Nacional, al gener de 2004, amb la celebració d'eleccions presidencials a l'octubre d'aquest mateix any, en les quals va ser electe Hamid Karzai, i amb la creació d'una Assemblea Nacional, màxim òrgan legislatiu, al desembre de 2005. Lamentablement, aquest procés només va comportar canvis merament formals, donant com a resultat unes institucions fràgils i inestables, amb un forçat lideratge assumit per Karzai, i amb una presència estatal només visible a Kabul i els seus voltants.

El 22 d'agost de 2009, es van celebrar les segones eleccions presidencials democràtiques en la història del país. Es va tractar de les primeres eleccions organitzades completament per la Comissió Electoral Independent d'Afganistan que va comptar amb el suport del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD). I entre reivindicacions de victòria per part dels dos candidats principals -Hamid Karzai i Abdullah Abdullah (exministre d'Afers exteriors)- observadors independents van denunciar irregularitats i frau. La campanya d'intimidació portada a terme pels talibans va inhibir la participació dels votants, especialment en el sud⁵. El mateix Representant Especial de les Nacions Unides a Afganistan, Kai Eide, va reconèixer que va haver un frau generalitzat⁶. El 5 d'octubre, la Comissió Electoral Independent (entitat supervisora del govern afganès) i la Comissió Electoral de Queixes d'Afganistan (segona entitat supervisora creada per les Nacions Unides), en presència de representants de tots els partits polítics, van iniciar el procés d'auditoria per detectar possibles fraus comesos durant els comicis presidencials⁷. Del resultat d'aquest procés depenia la necessitat de celebrar noves eleccions, si es determinava que el candidat guanyador, Hamid Karzai,

³ "Acuerdo sobre las disposiciones provisionales en el Afganistán en espera de que establezcan las instituciones permanentes de gobierno", Carta de fecha 5 de diciembre de 2001 dirigida al Presidente del Consejo de Seguridad por el Secretario General, S/2001/1154.

⁴ En Afganistan conviuen diverses ètnies i grups tribals. Entre ells, els més nombrosos són els paixtus (al voltant del 40 % de la població), tadjiks (al voltant del 25 %), hazares (19 %) i uzbeks (12 %). Els grups minoritaris són els aimacs, balutxis, braouis i nuristanis, entre d'altres.

⁵ Els insurgents van protagonitzar 135 actes violents, entre atacs suïcides, llançaments de projectils i tirs, el que va repercutir en el procés, que va registrar una participació del 38,7%. *Los talibanes llaman al boicot violento de la segunda vuelta de las presidenciales afganas*, El País, 24 d'octubre de 2009

⁶ *Afganistán: Representante de la ONU reconoce fraude en elecciones*, Centre de Notícies de Nacions Unides: <http://www.un.org/spanish/News/fullstorynews.asp?NewsID=16770>

⁷ *Se inició en Afganistán auditoría de urnas electorales*, 7 d'octubre de 2009, Ràdio de les Nacions Unides: <http://www.unmultimedia.org/radio/spanish/detail/146012.html>

no comptava amb el 50 % dels vots necessaris per evitar una segona volta. Finalment, al descomptar-se del resultat els vots detectats com fraudulents, aquests organismes van establir que era necessari realitzar una segona volta, el 7 de novembre d'aquest any. El dia 1 de novembre, el candidat Abdullah Abdullah, va anunciar la seva retirada "definitiva i inamovible" del procés perquè, al seu entendre, no es donaven les condicions mínimes de transparència per a la realització de la segona volta. A l'endemà, la Comissió Electoral Independent va anunciar la suspensió definitiva dels comicis i la proclamació de Karzai com a president per als pròxims cinc anys⁸.

En resum, es pot afirmar que durant aquests últims anys, la insurrecció talibà i la d'altres senyors de la guerra ha crescut notablement, alimentada en part per l'oposició a la presència de forces estrangeres i per la falta de legitimitat del govern de Hamid Karzai, la ineficàcia del qual i corrupció és evident.

2. La situació de les dones a Afganistan

Dintre d'aquest context cap preguntar-se: Quina és la situació de les dones?

Cal recordar que Afganistan és un país profundament tradicional, amb una forta estructura patriarcal, on les dones estan sotmeses pels homes de la família i de la comunitat. Aquestes tradicions, moltes vegades es barregen i confonen amb els valors islàmics, atès que l'Islam és la religió que professa la gran majoria de la població.

Llevat d'alguns períodes de la història afganesa on es van intentar diverses reformes on es buscava reconèixer una sèrie de drets bàsics⁹, les dones sempre van estar relegades a un plànol d'inferioritat.

Aquesta situació va empitjorar, traspasant tots els límits imaginables, amb l'arribada dels talibans al poder. Aquest moviment integrista, amb la seva interpretació radical de l'Islam, va establir infinitat de normes per arribar a el que ells entenien com una societat islàmica "pura". Així, amb l'ajuda de les patrulles del *Ministeri de la Repressió del Vici*

⁸ LOBO, Ramón, *Karzai, declarado presidente electo de Afganistán*, El País, 2 de novembre de 2009.

⁹ Cap recordar que durant el regnat del rei Amanullah, entre els anys 1919 i 1929, es van realitzar importants reformes que van millorar radicalment la vida de les dones. Es va redactar la primera Constitució en 1923, es van abolir els títols de noblesa, es va reformar el Poder Judicial i es va instaurar l'educació obligatòria per a tots els afganesos, incloent les dones. Fins i tot es van buscar reformar costums molt arrelats: les dones no estarien obligades a usar vel, els funcionaris solament havien de tenir una esposa. Per aquell temps, Afganistan va tenir una de les legislacions més progressistes del món musulmà, incloent una nova legislació de família, on s'establí la prohibició del matrimoni entre menors, s'alliberava a les vídues de la dominació de la família del seu marit, es va establir l'exigència d'autorització judicial prèvia a l'home que volgués tenir més d'una esposa, i es van excloure de la jurisdicció dels *mullahs* certes qüestions de dret de família. La seva esposa, la regna Soraya, va crear la primera escola per a dones de Kabul. Lamentablement, aquest programa de reformes va generar hostilitat en la població, el que va provocar una rebel·lió en 1929. Amanullah va abdicar al tron i es va exiliar juntament amb la seva esposa. Font: KANDIYOTI, Deniz, *The Politics of Gender and Reconstruction in Afghanistan*, United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD): [www.unrisd.org/unrisd/website/document.nsf/8b18431d756b708580256b6400399775/3050be40d0na5b871cc125704400534a7a/\\$FILE/OPGP4.pdf](http://www.unrisd.org/unrisd/website/document.nsf/8b18431d756b708580256b6400399775/3050be40d0na5b871cc125704400534a7a/$FILE/OPGP4.pdf)

i la Promoció de la Virtut, els talibans controlaven que les dones no sortissin de casa sense estar acompanyades d'un home de la família, no elevessin la veu en públic, duguessin sempre el *burka*, o no rebessin educació, entre altres tantes prohibicions absurdes.

La situació de les dones afganeses i de la població en general va canviar després dels atemptats del 11 de setembre del 2001. En aquell moment, s'afirmava que un dels motius per a buscar aquest canvi de règim era l'alliberament de les dones d'Afganistan. En el seu discurs sobre l'Estat de la Unió, al gener de 2002, George W. Bush sostenia que “[a Afganistan] avui les dones són lliures”¹⁰.

Si bé, com hem assenyalat, s'han produït canvis positius a partir de llavors, el camí pel qual es va començar a transitar està ple d'alts i baixos, avenços i retrocés.

En aquest procés de reformes es va buscar reivindicar els drets de les dones, donant passos molt importants, com l'establiment de la igualtat total de drets d'homes i dones en l'article 22 de la Constitució Nacional, la creació del Ministeri d'Assumptes de la Dona, o l'establiment d'un sistema de quotes per garantir la participació de les dones en l'Assemblea Nacional (qui actualment representen el 28 % del total¹¹), per citar només el més destacat. També és de destacar que al març de 2003, Afganistan va signar i va ratificar la Convenció de Nacions Unides per a l'Eliminació de totes les formes de Discriminació contra la Dona (CEDAW).

Actualment, les dones *formalment* tenen accés a l'educació i al treball remunerat, i poden participar en la vida pública.

Lamentablement, veiem que moltes d'aquestes reformes, d'aquesta nova legislació, plagades de bones intencions, es converteixen en paper mullat, en lletra morta, sense influència en la vida quotidiana de la majoria de les dones, que es veuen sotmeses a la **violència tant en l'àmbit domèstic, com en la vida pública**. Com s'assenyala des de l'Institut d'Investigació de les Nacions Unides per al Desenvolupament Social (UNRISD), “l'expansió dels drets formals de la dona no pot en cap cas traduir-se en beneficis substantius de no haver seguretat i un estat de dret. Más encara, els drets formals de la dona a la participació cívica podrien tenir una limitada repercussió en un context en el qual les dones segueixen lligades a cura de les seves llars i comunitats, i en el qual se'ls segueix negant els seus drets fonamentals a l'educació i la salut”¹².

En l'any 2005, la Relatora Especial de Nacions Unides sobre la Violència contra la Dona, les seves Causes i Conseqüències, Yakin Ertürk, va realitzar una visita al país. En

¹⁰ NAVAI Ramita, *Afghan women still in chains under Karzai*, *Sunday Herald*, 23 January 2005.

¹¹ Consejo de Derechos Humanos, Informe del Grupo de Trabajo sobre el Examen Periódico Universal, Afganistán, A/HRC/12/9, 20 de julio de 2009.

¹² KANDIYOTI Deniz, *The Politics of Gender and Reconstruction in Afghanistan*, *United Nations, Research Institute for Social Development (UNRISD)*, <http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/search/3050BE40DÓNA5B871CC125704400534A7A?OpenDocument&language=és>

l'informe elaborat com resultat de la mateixa, va subratllar que “existeixen quatre factors que afecten a la vulnerabilitat de les dones i a la perpetuació de la violència: el sistema tradicional patriarcal, la falta d'Estat de Dret, l'erosió dels mecanismes de protecció social, la pobresa i la inseguretat regnants en el país. La violència contra la dona és tolerada, i els responsables d'aquesta violència gaudeixen d'impunitat perquè la llei i el sistema judicial estan generalment predisposats contra la dona. Des d'un punt de vista legal i institucional, aquest fracàs en la protecció dels drets de les dones s'assenta en la multiplicitat de sistemes normatius i en el predomini de la denominada justícia informal per sobre els mecanismes de justícia formals”¹³.

Els abusos i la violència que pateixen les dones dintre de les seves llars, la majoria de les vegades ni tan sols són denunciats. Les dones disposen de molt pocs o gairebé cap mitjà per fugir d'aquestes situacions de violència. No reben suport mèdic o psicològic, ni tan sols suport de la família. Es tracta d'un tema que queda reservat a l'àmbit familiar, ja que es considera un assumpte privat, amb la qual cosa la majoria de les vegades no transcendeix aquest àmbit. Les dones desconeixen quins són els seus drets. Han estat educades per a entendre a la violència domèstica com part de la seva vida i de la seva destinació.

En relació a una de les formes que assumeix aquesta violència, el delictes de violació, una investigació realitzada recentment per la Missió d'Assistència de Nacions Unides a Afganistan (UNAMA) ha assenyalat que “encara que no s'informi i romangui ocult, aquest crim és un esdeveniment diari en totes les zones del país. És un problema de drets humans de profundes proporcions. Les dones i les nenes estan en risc de ser violades en les seves cases i en les seves comunitats i en centres de detenció, com resultat de pràctiques tradicionals que s'emprenen per a resoldre disputes dintre de la família o la comunitat”¹⁴. Vuit de cada 10 dones pateixen violència domèstica i un 60% és obligada a contreure matrimoni abans de complir 18 anys¹⁵. La sexualitat de les dones és controlada pels homes, i la violència sexual dintre del matrimoni no és considerada un delictes, ja que les dones no es poden negar a mantenir relacions sexuals amb el seu espòs¹⁶.

El principal obstacle per acabar amb aquesta classe de violència, és que la mateixa ni tan sols és qüestionada, i molt menys condemnada ni denunciada. Per això aquest assumpte ha de ser abordat de manera més contundent i compromesa per part de tots els líders polítics i socials, ja que, fins ara, són les dones activistes les quals aixequen la seva veu per denunciar aquestes violacions als seus drets més bàsics.

¹³ *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yákin Ertürk, Addendum: Mission to Afghanistan (9 to 19 July 2005), I/CN.4/2006/61/Add.5, 15 February 2006, p. 2.*

¹⁴ *Silence is violence. End the abuse of women in Afghanistan, United Nations Assistance Mission in Afghanistan, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Geneve, 8 July 2009, p. 2.*

¹⁵ Font: Associació Revolucionària de les Dones d'Afganistan (RAWA), www.rawa.org

¹⁶ *Silence is violence, Op. Cit.*, p. 21.

És cert que és difícil revertir en poc temps les conseqüències de tants anys d'abandó i de vexació. També és cert que és difícil lluitar contra tradicions ancestrals que perpetuen les desigualtats. La violència contra les dones està profundament arrelada en la societat afganesa, en la seva cultura, les seves tradicions, les seves pràctiques, etc.

Com hem assenyalat, aquesta violència present en les **relacions** també està present en les **institucions**, que la perpetuen i ajuden a mantenir a les dones en una posició d'inferioritat pel que fa als homes. A això cal sumar la violència pròpia de tot **conflicte armat**. Com a conseqüència d'això, les dones que s'animen a participar en la vida pública de la comunitat, són constantment amenaçades, acorralades, agredides verbal i físicament i fins i tot assassinades... en un país on la impunitat davant aquest tipus de violència és tolerada i fins i tot incentivada. Com s'assenyala des d'Amnistia Internacional “la falta de voluntat política i la discriminació de les dones en els sistemes de justícia formal i informal reforcen el clima d'impunitat i consoliden les actituds culturals i les pràctiques abusives que reprimeixen els seus drets. La policia, els tribunals i les *jirgas* locals (consells tribals) no atenen gairebé mai les denúncies de les dones i rares vegades es posa a disposició judicial a qui agredeixen o violen els seus drets”¹⁷. Això té un trist resultat: la **autocensura de les dones**. El missatge que clarament se'ls transmet és que és millor quedar-se a casa, i no qüestionar gens. Això per descomptat té greus conseqüències en tot el procés de transformació que s'intenta dur endavant a Afganistan.

Els afganèsos són conscients que la impunitat està profundament arrelada en el país i veuen que els criminals de guerra han estat recompensats amb posicions de poder. Per això tenen una profunda desconfiança en el govern, en els funcionaris i en certa mesura també en la comunitat internacional per no haver fet gens quant a aquests abusos. Això va quedar demostrat en l'informe elaborat per la Comissió Independent de Drets Humans d'Afganistan, “Una crida a fer Justícia” (“A call for Justice”¹⁸) de l'any 2005. El mateix recull les opinions de més de 6.000 afganèsos de 32 províncies del país i de refugiats a Iran i Paquistán i mostra que la majoria d'afganesos (fins a 70 %) es consideren víctimes directes de les violacions de drets humans ocorregudes durant les últimes dècades, violacions que fins a la data de l'elaboració de l'informe, es continuaven produint. Gairebé el 80 % dels entrevistats van manifestar que volien que els criminals fossin jutjats com pas previ per garantir l'estabilitat i la seguretat a Afganistan.

¹⁷ Amnistia Internacional, *El gobierno afgano debe adoptar medidas enérgicas para proteger a las defensoras de los derechos humanos*, 6 marzo 2009, <http://www.amnesty.org/es/appeals-for-action/el-gobierno-afgano-debe-adoptar-medidas-en%C3%A9rgicas-para-proteger-las-defensoras>

¹⁸ “A call for Justice, a National Consultation on past Human Rights Abuse”
http://www.aihrc.org.af/rep_#Eng_29_01_05.htm

3. Institucions del govern afganès per a la dona

Com hem assenyalat, fins a la data i des de la signatura de l'Acord de Bonn en 2001, s'han registrat avenços tangibles en el reconeixement jurídic dels drets de la dona a Afganistan. En aquest context es van crear el **Ministeri d'Assumptes de la Dona**¹⁹ i la **Comissió Independent de Drets Humans d'Afganistan**²⁰, una de les seves cinc àrees programàtiques s'encarrega del foment dels drets de la dona i el **Grup Assessor sobre Qüestions de Gènere**, organisme de coordinació dels donants i el govern que contribueix en la formulació d'un marc nacional i un pressupost per a la incorporació de la perspectiva de gènere. A més, es va establir un **Pla Nacional d'Acció per a les Dones**²¹, que constitueix l'instrument principal sobre polítiques de gènere en les institucions afganeses. Es tracta d'un pla que s'implementarà al llarg de 10 anys mitjançant el qual el govern pretén arribar a tots els compromisos assumits sobre qüestions de gènere. És el punt de referència per aconseguir la integració de les dones en condicions d'igualtat en el Govern, d'acord a l'establert en el Pacte per a Afganistan (*"Afghanistan Compact"*²²) i l'Estratègia Nacional Afganesa de Desenvolupament (ANDS)²³.

En relació amb el Ministeri d'Assumptes de la Dona, cal dir que encara que la seva creació va ser decidida de bona fe, en la pràctica ha transmès la idea equivocada de que els temes de gènere han de ser abordats únicament en aquest, i no de manera transversal en totes les institucions afganeses²⁴.

Com vam assenyalar, l'article 22 de la Constitució Nacional consagra la igualtat entre homes i dones. Al seu torn, l'article 44 estableix que l'Estat haurà de crear i desenvolupar programes efectius per promoure l'educació de les dones i eliminar l'analfabetisme. Altres normes estableixen quotes de representació femenina en els òrgans legislatius. Lamentablement, es pot observar que s'han realitzat pocs esforços per posar en pràctica aquestes normes. **No existeixen lleis que brindin una adequada protecció a les dones i nenes contra la violència de gènere.** El delictes de violació no està consagrat en la legislació penal, i moltes vegades les seves víctimes són jutjades i condemnades per cometre adulteri, d'acord al que estableix el Codi Penal de 1976. Les lleis civils permeten la celebració del matrimoni sense el consentiment de la dona. I

¹⁹ *Ministry of Women's Affairs* (MOWA), <http://www.mowa.gov.af/>

²⁰ <http://www.aihrc.org.af/>

²¹ *National Action Plan for the Women of Afghanistan*,

http://www.ands.gov.af/ands/Provincial_#Consultations/details.asp?aneu=22

²² Aquest document és el resultat de la Conferència celebrada a Londres els dies 31 de gener i 1 de febrer de 2006, i pretén avançar en la reconstrucció del país, a partir de l'arribat a amb l'Acord de Bonn. Veure: <http://www.nat.int/isaf/docu/epub/pdf/afghanistancompact.pdf>

²³ *Afghanistan National Development Strategy*, <http://www.ands.gov.af/>

²⁴ Veure: AYUB Fatima, KOUVO Sari and SOOKA Yasmin, *Addressing Gender-specific Violations in Afghanistan. Afghanistan Program, International Center for Transitional Justice, February 2009*, http://www.ictj.org/static/Asia/Afghanistan/ICTJAYubAFG_#AdressingGenderSpecificViolationspa2009.pdf

mentre el Codi Civil prohibeix el matrimoni de nenes menors de 15 anys, en el Codi Penal, el delict de matrimoni forçós es limita a protegir a les dones majors de 18 anys, a l'establir en el seu article 517 que aquella persona que donés en matrimoni a una vídua o a una dona de 18 anys d'edat o més en contra de la seva voluntat, serà condemnada a pena de presó²⁵. Altre exemple sobre com es legisla en temes de gènere és la **lleï sobre l'estatut personal de la comunitat xiïta**, signada pel president al març de 2009 i revisada després de les crítiques nacionals i internacionals amb que va ser acollida, que va entrar en vigor al juliol de 2009. A pesar que es van introduir millores respecte a la versió anterior, aquesta lleï permet l'exercici de pràctiques discriminatòries contra la dona, en contravenció de les garanties constitucionals i els tractats internacionals ratificats per Afganistan. En concret, permet en determinades condicions els matrimonis de menors, restringeix la llibertat de moviment de les dones i, en cas de divorci, atorga la custòdia dels fills només als pares i als avis paterns. Finalment cal destacar que queden encara moltes qüestions sense resoldre quant a les respectives funcions de les lleis islàmiques i tribales, i la recepció en el dret intern de les normes contingudes en els tractats internacionals dels quals el govern és signatari.

4. Iniciatives de les dones

En l'any 2000, el Consell de Seguretat de Nacions Unides va aprovar la **Resolució 1325**, en la qual, entre altres coses, s'assenyala que **“la pau està inextricablement unida a la igualtat entre homes i dones”** i que **“l'accés ple i la participació total de les dones en les estructures de poder i la seva completa implicació en els esforços per a la prevenció i la resolució de conflictes són essencials per al manteniment i la promoció de la pau i la seguretat”**²⁶. En aquest sentit, Sergio Vieira de Mello, qui a sigut l'Alt Comissionat de Nacions Unides per als Drets Humans, va declarar que: “Les dones són un factor d'estabilitat i reconciliació; les seves contribucions poden millorar la qualitat de les decisions i per tant l'efectivitat dels esforços de recuperació. Sobretot, promovem la participació de les dones perquè tenen el mateix dret que els homes a prendre part en les decisions i perquè la seva aportació suposa un valor afegit en totes les decisions”²⁷.

En Afganistan són moltes les iniciatives de les dones encaminades a arribar a la igualtat real entre homes i dones, buscar la justícia i lluitar contra la impunitat, sobreposant-se als problemes més immediats de la societat afganesa, els escassos coneixements sobre els drets de la dona -encara entre les pròpies dones- i superant les supersticions i prejudicis. En una intervenció davant el Consell de Seguretat de Nacions Unides, una

²⁵ *United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Afghanistan: Female Prisoners and their Social Reintegration, United Nations, Nova York, 2007.*

²⁶ Consell de Seguretat, S/RES/1325 (2000), de 31 d'octubre de 2000.

²⁷ Intervenció realitzada en la Comissió de Nacions Unides sobre l'estatus de les dones, Nova York, 7 de març de 2003, citada en: MAGALLÓN PORTOLÉS Carmen, *Mujeres en los procesos de paz: la Resolución 1325 del Consejo de Seguridad*, Publicado en Papeles de Cuestiones Internacionales, Nº 87, Otoño 2004, 97-104.

jove afganesa va manifestar: “escolto freqüentment dir que les afganeses no som polítiques. Que la pau i la seguretat són assumptes d'homes. Estic aquí per a rebatre aquesta il·lusió. En els vint últims anys de la meua vida, el lideratge dels homes només ens ha portat guerra i sofriment. Sóc una dona que lluita per l'educació. En Afganistan i Pakistan això és política. Dirigeixo una ONG humanitària. Veiem que es canalitza el finançament cap a organitzacions d'homes afganesos i em pregunto per què...”²⁸. A pesar d'aquest generalitzat ambient hostil cap a la participació pública de la dona, en la societat civil s'han creat i desenvolupat espais on la veu de les dones és la protagonista principal. Així, diversos moviments de dones, han pres un paper actiu en la denúncia de violacions als drets humans comeses en els últims trenta anys.

Una mostra important de la participació de les dones són les **manifestacions** realitzades pels carrers de la capital durant els últims anys, que són la punta de l'iceberg d'un moviment creixent de lluita contra la impunitat i per la igualtat real entre homes i dones. Aquestes mostres públiques de valentia van començar quan, una vegada enderrocat el règim talibà, algunes dones van prendre la decisió altament simbòlica, de deixar d'usar el burka i mostrar els seus rostres en públic. Cal assenyalar igualment que abans de la caiguda del règim talibà, les dones arriscaven les seves vides al crear **escoles clandestines** perquè les nenes poguessin aprendre a llegir i escriure.

Com hem assenyalat, un dels greus problemes d'Afganistan és la cultura de la impunitat. Lamentablement, aquesta es va veure reforçada amb l'aprovació, al març de 2007, d'una vergonyosa **Llei d'Amnistia**, per la qual s'evita que els autors de violacions de drets humans i crims de dret internacional, inclosos crims de guerra i de lesa humanitat, siguin duts davant la justícia. Aquesta amnistia inclou tant als talibans -inclòs el mulà Omar, la seva màxima autoritat- com als *muyahidines* que van lluitar contra les tropes soviètiques. Aquests criminals són en l'actualitat membres del Govern i del Parlament afganès. Louise Arbour, anterior Alta Comissionada de Nacions Unides per als Drets Humans, va mostrar la seva preocupació per l'aprovació d'aquesta llei, atès que la mateixa deixarà sense càstig les greus violacions als drets humans comeses en el passat. Va afirmar que l'experiència ens mostra que una reconciliació nacional veritable ha de basar-se en el respecte dels drets humans. I els esforços per construir un Estat de Dret i reformar la justícia no van a donar fruits mentre no s'enfronti i elimini la impunitat en les altes esferes de govern²⁹.

Com a reacció a aquesta Llei d'Amnistia, s'ha començat a organitzar un **moviment de víctimes**, encapçalat per dones, que busca documentar tots els crims que s'han comès en el passat, reunir testimoniats i proves per poder dur a judici als responsables. A l'agost de 2007, desenes de dones de diferents ètnies van exigir a la comunitat internacional justícia per a les víctimes de les guerres que van assolir el país manifestant-se enfront

²⁸ Intervenció en el Consell de Seguretat de Nacions Unides, octubre de 2001. Grup de Treball sobre Dones, Pau i Seguretat, vegi's www.peacewomen.org/un/ngo/wg.html

²⁹ Oficina de l'Alt Comissionat de Drets Humans a Afganistan, <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/HCAfghanistan.aspx>

de la seu de Nacions Unides a Kabul. Aquestes dones denuncien la impunitat de la qual gaudeixen els criminals responsables de greus violacions als drets humans durant els últims trenta anys³⁰ i exigeixen al Govern que els mateixos siguin duts davant els tribunals. Aquest moviment està coordinat per “*Foundation of Solidarity for Justice*”, la presidenta del qual, Horia Mosadiq, manifestava al gener de 2009 que “més de 35 països proporcionen suport militar i econòmic a Afganistan, però no s'ha fet gens perquè el Govern afganès deixi de nomenar a coneguts criminals de guerra per ocupar càrrecs públics. **I ningú ha preguntat a les dones afganeses com volen viure, ni a les víctimes de guerra com volen enfrontar-se al seu passat...** Es diu que Afganistan ha viscut 29 anys de conflicte, però la realitat és que Afganistan encara està en conflicte. Seguim lluitant contra els insurgents talibans, contra les persones que volen tornar a tancar a les dones en les seves cases i obligar-les a dur *burkas* de nou. Volen prohibir la diversitat dels mitjans de comunicació i convertir Afganistan en un Disneylandia, un lloc segur per a tots els terroristes del món. No podem permetre'l i creiem, a més, que és important fer que les veus de les víctimes s'escoltin. De les víctimes que van sofrir a les mans dels *muyahidines*, dels talibans i també d'aquelles que encara pateixen com resultat dels bombardejos internacionals. Segueixen havent molts civils morts en les operacions internacionals. I encara que seguim dient que cal evitar els objectius civils, les coses segueixen igual que fa 29 anys”³¹.

Amb aquesta llei, el Parlament afganès ha soscavat el **Pla d'Acció per a la Pau, la Justícia i la Reconciliació**, aprovat al desembre de 2005 i llançat al desembre de 2006. El mateix establí cinc mesures principals: honrar la memòria de les víctimes a través de la commemoració, i la construcció de monuments, entre altres coses; depurar responsabilitats per les violacions als drets humans comeses des de posicions de poder i fomentar reformes institucionals; recerca de la veritat; reconciliació i creació d'un grup de treball per a fer recomanacions sobre un mecanisme addicional d'atribució de responsabilitat.

L'única cosa que s'ha fet fins ara en el marc d'aquest Pla, va ser l'establiment del dia 10 de desembre com el **Dia del Record de les Víctimes**. La justícia de transició és una quimera a Afganistan. Així es va reconèixer en el Consell de Drets Humans de Nacions Unides: “pel que fa a l'aplicació de la justícia de transició, no es van emprendre accions judicials a causa de la falta de condicions adequades, per exemple, la inseguretat, la falta de la capacitat necessària en el Govern i la influència de poderosos violadors dels drets humans”³².

Mai s'ha demanat perdó públicament i obertament a les víctimes pel que va passar durant els últims 30 anys. Al desembre de 2007, el president Karzai va manifestar que el

³⁰ BERNABÉ, Mónica, *La rebelión de las madres de Kabul*, El Mundo, 6 d'agost de 2007

³¹ MOSADIQ, Horia, Jornades “*Afganistan: Dones contra l'oblit i la impunitat*”, Barcelona, 26, 27 i 28 de gener de 2009, organitzades per l'Associació per als Drets Humans a Afganistan (ASDHA).

³² Informe del Grup de Treball sobre l'Examen Periòdic Universal, AFGANISTAN, Consell de Drets Humans, A/HRC/12/9, de 20 de juliol de 2009, paràgraf 12.

seu govern no tenia encara capacitat per detenir i processar a molts dels responsables dels abusos contra els drets humans que s'havien comès i seguien cometent-se³³.

A més d'aquest moviment de víctimes liderat per dones, existeixen moltes altres iniciatives per a la protecció i la defensa dels drets humans, on les dones tenen el paper protagonista.

Una d'aquestes dones que alcen la veu contra la impunitat és la diputada afganesa **Malalai Joya**, qui, al maig de 2007, va ser expulsada del Parlament per haver dit les coses pel seu nom i haver declarat que el Parlament estava ple de senyors de la guerra, narcotraficants, corruptes i misògins. Ja ha sofert 5 intents d'assassinat. "El delictes del que se m'acusa és criticar a altres membres del Parlament. On està la llibertat d'expressió? Jo només he dit la veritat. El 70% dels diputats són senyors de la guerra, traficants de droga i fins i tot talibans als quals la gent va votar sota amenaces o mitjançant compra de vots"³⁴, denúncia. "Les dones encara viuen sota l'ombra de les armes" va sostenir, "a Kabul, algunes dones surten al carrer sense *burka*... En els pobles gens ha canviat. Les dones encara són víctimes de la violència"³⁵. A pesar de les amenaces que l'envolten, aquesta dona continua treballant perquè la pau, la justícia i la igualtat siguin una realitat a Afganistan, com líder de "*Organisation of Promoting Afghan Women's Capabilities*" (OPAWC).

Una de les tasques assumides per les dones afganeses és la protecció de les víctimes de la violència familiar, a través de la creació de **cases d'acollida per a dones i nenes maltractades**, les úniques que existeixen a Afganistan. En aquestes cases, creades per l'ONG local "*Humanitarian Assistance for the Women and Children of Afghanistan*" (HAWCA), amb el suport de diferents donants internacionals, s'oferix a aquelles dones que han patit violència física o psicològica de part de la seva família, comunitat, autoritats, etc., un habitatge temporal. Les beneficiàries reben també assistència mèdica, educació, orientació vocacional i assessorament jurídic³⁶.

Altre exemple és la xarxa d'associacions de dones "*Afghan Women's Network*" (AWN)³⁷, creada en 1996, que nuclea a 65 associacions femenines i a 3.000 dones a títol individual en tot Afganistan i Pakistan. L'objectiu principal d'aquesta organització és treballar per aconseguir la igualtat entre homes i dones a Afganistan, creant una comunitat que respecti, valori i promogui la capacitat de les dones, a través de la coordinació entre les diferents associacions de dones.

Durant el mes d'agost d'aquest any, en ple procés electoral, AWN va llançar a Kabul la "**campanya dels cinc milions**", amb la qual pretenia que cinc milions d'afganeses

³³ *Afghanistan: Report 2008, Amnesty International.*

³⁴ CELIS, Bàrbara, *Nadie hará callar a Malalai Joya*, El País, 1 de juliol de 2007

³⁵ *Revolutionary Association of the Women of Afghanistan (RAWA)*, www.rawa.org, *Associated Press*, March 12, 2005.

³⁶ *Protection and Counseling: Safe House for Women at Risk*, www.hawca.org

³⁷ <http://www.afghanwomensnetwork.org/>

exercissin el seu dret al vot³⁸. Lamentablement, menys del 10 % de les dones habilitades per a votar ho van fer. Aquesta baixa participació es va deure a la falta de col·legis electorals habilitats per rebre el vot femení -ja que homes i dones votaven en llocs separats-, i a la falta personal femení en els mateixos³⁹. Tanmateix, aquesta campanya - que es va estrenar amb un acte multitudinari a Kabul, en el qual van participar dones de les 34 províncies del país- va demostrar que les dones desitgen participar activament en la vida social del seu país.

AWN també es dedica a estudiar les lleis afganeses per detectar on caldria introduir canvis o esmenes per protegir a la dona i sobre la base dels seus resultats fa propostes al govern.

Altra organització compromesa amb les dones d'Afganistan és “*Afghan Women Skills Development Centre*” (AWSDC)⁴⁰. Creada en 1999, el seu objectiu és reduir el sofriment de les dones, nenes i nens afganesos a través de la promoció de la pau, la rehabilitació i el desenvolupament. Alguns dels projectes que duu endavant són els programes d'alfabetització, la creació de tallers de costura a través de la concessió de microcrèdits, realització d'assemblees amb representants de diferents districtes per a treballar temes de pau i desenvolupament, tallers d'orientació vocacional i de prevenció de violència de gènere, entre altres. AWSDC ha creat i dirigit des d'abril de 2003, el primer refugi per a dones d'Afganistan.

Una iniciativa pionera és la creació, en l'any 2008, de l'únic partit polític la missió fonamental del qual és la reivindicació dels drets humans de les dones⁴¹. El **partit “*National Need*”** està dirigit per la diputada Fatima Nazari, i compte amb 22.500 afiliades i afiliats en diferents zones del país. La presentació del partit es va realitzar el 19 de febrer, mitjançant una cerimònia a Kabul, amb la intenció que els drets de la dona estiguin en la primera línia del debat polític nacional. La seva intenció és participar en les pròximes eleccions parlamentàries.

Aquests són només alguns exemples de les múltiples tasques que realitzen les dones a Afganistan, contra vent i marea, per reivindicar el lloc que els correspon en la societat⁴².

³⁸ *Five Million Women Campaign* - (5MWC),

<http://www.afghanwomensnetwork.org/advocacyDetail.php?resId=74>

³⁹ BERNABÉ Mónica, *Elecciones bajo la violencia talibán*,

<http://www.elmundo.es/elmundo/2009/08/24/eleccionesbajolaviolenciataliban/1251073233.html>

⁴⁰ *Afghan Women Skills Development Center* (AWSDC), www.awsdc.net

⁴¹ *New party to focus on women's rights, 20 february 2008, Afghanistan On line*, <http://www.afghan-web.com/woman/newparty.html>

⁴² Per a un llistat exhaustiu de les organitzacions de dones a Afganistan veure: Guia de recursos i associacions de dones afganeses, ASDHA, <http://www.afgancat.org>

5. Conclusions

Primer de tot cal reconèixer que, fins al moment, les prioritats de la comunitat internacional a Afganistan no van estar alineades amb les necessitats de la població. Els majors esforços s'han centrat en la seguretat i no en la millora de les condicions de vida dels afganesos. Les despeses militars sobrepassen amb escreix els diners invertits en desenvolupament i reconstrucció.

La comunitat internacional no ha de mirar cap a altre costat quan es parla de violacions als drets humans; la seva actuació a Afganistan ha de ser coherent i responsable.

És necessari començar a treballar seriosament en la reconstrucció del país, per a això és fonamental enfrontar els problemes més apressants.

Un dels desafiaments que es plantegen és la **reforma del sistema judicial** i la incorporació de les disposicions dels tractats internacionals en programes i polítiques concretes a nivell intern. És fonamental revisar els diferents sistemes de justícia vigents en el país, per harmonitzar-los, respectant les obligacions internacionals en matèria de drets humans i garantint drets tan bàsics com la igualtat d'homes i dones, els drets dels nens i nenes o el dret a la no discriminació. S'ha de derogar tota aquella legislació que vulnera els drets de la dona.

És fonamental dotar de major pressupost i recursos a la **Comissió Afganesa Independent de Drets Humans**, perquè pugui complir el seu mandat de manera eficaç, contribuint així a l'enfortiment de l'Estat de Dret. A això necessàriament cal sumar la **lluita contra la impunitat** i la necessitat d'enfrontar els crims del passat i jutjar als responsables, per poder desenvolupar una veritable **justícia transicional**.

Cal lluitar contra la **corrupció** i promoure la **rendició de comptes** del Govern; construir una **infraestructura institucional**, fonamental per complir tots i cadascun dels objectius plantejats. Invertir en **educació i en salut**, en tot el territori.

Però tots aquests desafiaments i qualsevol altre que es plantegi han d'enfrontar-se amb la participació de les dones en totes les instàncies. Per a això cal generar espais de debat públic sobre els drets de les dones, que involucrin a homes influents de la societat, per crear consciència de la importància de considerar a les dones com iguals i dignes de respecte. És fonamental tenir present en tot moment el paper crucial que ocupen les dones en els processos de pau i de presa de decisions, paper que no pot ser ocupat pels homes. Sempre les dones han de ser part de la solució.

Luciana Coconi
Barcelona, novembre de 2009

6. Bibliografia

Documents de Nacions Unides

- Acuerdo sobre las disposiciones provisionales en Afganistán esperando que se establezcan las instituciones permanentes de gobierno, Carta de data 5 de desembre de 2001 dirigida al President del Consell de Seguretat pel secretari General, S/2001/1154
- *Afghanistan: Female Prisoners and their Social Reintegration*, United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), Nova York, 2007
- Consell de Seguretat, S/RES/1325 (2000), de 31 d'octubre de 2000
- Informe del Grup de Treball sobre l'Examen Periòdic Universal, Afganistan, Consell de Drets Humans, A/HRC/12/9, de 20 de juliol de 2009
- KANDIYOTI, Deniz, *The Politics of Gender and Reconstruction in Afghanistan*, United Nations Research Institute for Social Development (UNRISD):
[http://www.unrisd.org/unrisd/website/document.nsf/8b18431d756b708580256b6400399775/3050be40d0na5b871cc125704400534a7a/\\$FILE/OPGP4.pdf](http://www.unrisd.org/unrisd/website/document.nsf/8b18431d756b708580256b6400399775/3050be40d0na5b871cc125704400534a7a/$FILE/OPGP4.pdf)
- La situación en Afganistán y sus consecuencias para la paz y la seguridad internacionales, Informe del Secretari General de Nacions Unides, A/64/364–S/2009/475, 22 de setembre de 2009
- *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk, Addendum: Mission to Afghanistan (9 to 19 July 2005)*, I/CN.4/2006/61/Add.5, 15 February 2006
- *Silence is violence. End the abuse of women in Afghanistan*, United Nations Assistance Mission in Afghanistan, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Geneve, 8 July 2009

Altres documents

- *A call for Justice, a National Consultation on past Human Rights Violations in Afghanistan*: http://www.aihrc.org.af/rep_#Eng_29_01_05.htm
- *Afghanistan: Report 2008*, Amnesty International.
- *Afghanistan Compact*:
<http://www.nat.int/isaf/docu/epub/pdf/afghanistanccompact.pdf>
- AYUB Fatima, KOUVO Sari and SOOKA Yasmin, *Addressing Gender-specific Violations in Afghanistan*. Afghanistan Program, International Center for Transitional Justice, February 2009:
http://www.ictj.org/static/Àsia/Afghanistan/ICTJAYubAFG_#AdressingGenderSpecificViolationspa2009.pdf

- MAGALLÓN PORTOLÉS Carmen, Mujeres en los procesos de paz: la Resolución 1325 del Consejo de Seguridad, Publicado en Papeles de Cuestiones Internacionales, Nº 87, Otoño 2004, 97-104.
- MOSADIQ, Horia, Jornades “Afganistan: Dones contra l'oblit i la impunitat”, Barcelona, 26, 27 i 28 de gener de 2009, organitzades per l'Associació per als Drets Humans a Afganistan (ASDHA)
- *National Action Plan for the Women of Afghanistan*.
http://www.ands.gov.af/ands/Provincial_#Consultations/details.asp?aneu=22

Notícies

- Afganistán: Representante de la ONU reconoce fraude en elecciones, Centro de Noticias de Naciones Unidas:
<http://www.un.org/spanish/News/fullstorynews.asp?NewsID=16770>
- Amnistía Internacional, El gobierno afgano debe adoptar medidas enérgicas para proteger a las defensoras de los derechos humanos, 6 marzo 2009
<http://www.amnesty.org/és/appeals-for-action/el-govern-afganès-ha-de-adoptar-mesures-en%C3%A9rgicas-per-a-protectir-les-defensores>
- BERNABÉ Mónica, Elecciones bajo la violencia talibán,
<http://www.elmundo.és/elmundo/2009/08/24/eleccionesbajolaviolenciataliban/1251073233.html>
- BERNABÉ, Mónica, La rebelión de las madres de Kabul, El Mundo, 6 d'agost de 2007
- CELIS, Bàrbara, Nadie hará callar a Malalai Joya, El País, 1 de juliol de 2007
- LLOP, Ramón, Karzai, declarado presidente electo de Afganistan, El País, 2 de novembre de 2009
- Los talibanes llaman al boicot violento de la segunda vuelta de las presidenciales afganas, El País, 24 d'octubre de 2009
- NAVAI Ramita, *Afghan women still in chains under Karzai*, *Sunday Herald*, 23 January 2005
- *New party to focus on women's rights*, 20 february 2008, *Afghanistan On line*,
<http://www.afghan-web.com/woman/newparty.html>
- Se inició en Afganistán auditoría de urnas electorales, 7 d'octubre de 2009, Ràdio de les Nacions Unides,
<http://www.unmultimedia.org/ràdio/spanish/detail/146012.html>

Pàgines web

- Afghanistan Independent Human Rights Commission, <http://www.aihrc.org.af>
- Afghanistan National Development Strategy, <http://www.ands.gov.af/>
- Associació Revolucionària de les Dones d'Afganistan (RAWA),
<http://www.rawa.org>
- Afghan Women Network, <http://www.afghanwomensnetwork.org>
- Afghan Women Skills Development Center, www.awsdc.net

- Centre Internacional per a la Justícia Transicional, <http://www.ictj.org>
- Grup de Treball sobre Dones, Pau i Seguretat, <http://www.peacewomen.org/un/ngo/wg.html>
- Humanitarian Assistance for the Women and Children of Afghanistan, <http://www.hawca.org>
- Ministry of Women's Affairs (MOWA), <http://www.mowa.gov.af/>
- Oficina de l'Alt Comissionat de Drets Humans a Afganistan, <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/HCAfghanistan.aspx>
- United Nations Developments Fund for Women (UNIFEM), Afghanistan: <http://afghanistan.unifem.org/index.php>